

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ВОЛОШАНСЬКА АННА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 330.341.1:339.9

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ДЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ
В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Біленко Юрій Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри міжнародного економічного
аналізу і фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Заблоцька Ріта Олександрівна,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка,
професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин;

доктор економічних наук, професор
Дугінець Ганна Володимирівна,
Київський національний
торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри світової економіки.

Захист відбудеться 07 травня 2021 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Західноукраїнському національному університеті за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Західноукраїнського національного університету за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4

Автореферат розісланий 06 квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Т. О. Кізіма

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах зміни технологічного укладу, розвитку сервісної та економіки знань відбувається перехід світової економіки до постіндустріальної стадії розвитку, що, серед іншого, результується докорінним системним переструктуруванням сфери промислового виробництва. На сучасному етапі світова економіка характеризується тенденціями зростання питомої ваги сфери послуг, переміщенням виробничих потужностей від розвинених країн до країн з низьким рівнем витрат на виробництво товарів, а також зниженням питомої ваги промислового виробництва і доданої вартості, створеної у цьому секторі, у порівнянні зі зростанням ролі дистрибуції, наданням інформаційних та фінансових послуг.

У цьому контексті та в умовах зростаючої популярності глобальних ланцюгів створення доданої вартості особливо гостро постає проблема деіндустріалізації та її впливу на розвиток сучасних моделей виробництва у світі. Відтак особливо важливим є дослідження впливу деіндустріалізації на економіки країн світу, а також визначення геополітичних та економічних інтеграційних процесів, зумовлених деіндустріалізаційними ефектами.

Теоретичним і методологічним підґрунтям дослідження впливу деіндустріалізації на розвиток світової економіки є праці таких зарубіжних учених як А. Гершенкрон, Н. Калдор, К. Кларк, В. Левер, Е. Леві-Єяті, Ф. Лейн, А. Льюїс, Дж. Маєр, М. Макмілан, Л. Мілезі-Феретті, О. Окампо, Х-Г. Пальма, Е. Прасад, Е. Райнерт, Т. Рибчинський, Д. Родрік, К. Рогофф, В. Ростоу, Ф. Трегенна, Х. Феліпе, А. Фішер, Х. Ченері та інші. Серед українських науковців упродовж останніх років ці питання фундаментально досліджували: О. Барановський, Ю. Біленко, О. Білорус, Г. Дугінець, Т. Єфименко, Р. Заблоцька, М. Зверяков, Ю. Кіндзерський, В. Козюк, В. Лукашевич, А. Філіпенко, А. Чухно та ін.

Водночас у вітчизняній науковій літературі недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з впливом деіндустріалізації на розвиток геополітичних та економічних інтеграційних процесів, системних трансформацій в економіці держав. Для України, економіка якої на сучасному етапі характеризується деструктивними тенденціями у сфері функціонування індустріального сектора, ці проблеми особливо актуальні, зважаючи на прагнення досягнути високої конкурентоспроможності вітчизняного національного господарства у міжнародному економічному середовищі. Саме це і зумовило вибір теми дисертації, визначило її мету, завдання та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Львівського національного університету імені Івана Франка за темами: «Економічний аналіз структурної трансформації інвестиційного та експортного потенціалу у регіонах і країнах світу» (номер держреєстрації 0117U000889) та «Дослідження проблеми вибору та формування оптимальної траєкторії економічного розвитку держав в умовах їх значної торговельної та фінансової відкритості» (номер держреєстрації 0113U000869), у межах яких здійснено економетричне дослідження факторів індустріалізації з застосуванням методу множинної панельної регресії, та досліджено

стратегічні орієнтири розвитку світової економіки в контексті аналізу сучасних процесів у сфері світового господарства та подолання деіндустріалізації.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретико-методичне обґрунтування впливу процесів деіндустріалізації на розвиток економік країн світу та розроблення пропозицій щодо формування інноваційної моделі розвитку України в умовах виходу з кризи.

Реалізація мети дослідження зумовила постановку і розв'язання таких завдань:

- систематизувати структурні теорії економічного розвитку держав та узагальнити теоретичні підходи до визначення деіндустріалізації як процесу соціально-економічних змін розвитку економіки для доведення об'єктивних умов виникнення цього явища;

- розвинути теоретичні засади взаємодії глобалізації та деіндустріалізації у світовій економіці для виявлення взаємних впливів означених явищ;

- обґрунтувати теоретичні основи фінансової кризи та окреслити вплив сучасних фінансових криз на процеси деіндустріалізації;

- запропонувати методику вимірювання деіндустріалізації у країнах світу з метою виявлення повноти впливу цього явища на економічний розвиток країн;

- окреслити економічні ефекти від впливу деіндустріалізації на розвиток країн світу для обґрунтування закономірностей та виявлення тенденцій зміни економіки;

- здійснити економетричне моделювання впливу деіндустріалізації на розвиток країн для виявлення причинно-наслідкового зв'язку між деіндустріалізацією економіки і окремими економічними факторами у країнах з різним рівнем економічного розвитку;

- визначити напрями неоіндустріальної трансформації економік країн світу з метою формування стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняної економіки в умовах світової фінансової кризи;

- окреслити інноваційно-технологічний вектор розвитку економіки України для впровадження його принципів у вітчизняну практику;

- запропонувати напрями розвитку промисловості в контексті формування ефективної державної політики розвитку промислового сектору на основі поєднання інструментарію «горизонтальної» та «вертикальної» моделей.

Об'єктом дослідження є процеси деіндустріалізації у період світової фінансової кризи.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та прикладні аспекти впливу процесів деіндустріалізації на розвиток економік країн світу в умовах фінансової кризи.

Методи дослідження. Теоретична основа і науково-методична база дисертаційної роботи ґрунтуються на фундаментальних положеннях теорії міжнародної економіки та напрацюваннях світової економічної думки. У роботі для розроблення теоретико-методичних та прикладних аспектів впливу процесів деіндустріалізації на розвиток економік країн світу в умовах фінансової кризи використано такі сучасні наукові методи: діалектичний метод пізнання (для виокремлення структурних теорій в економічному розвитку держав та визначення

явища деіндустріалізації); системний аналіз (для дослідження взаємодії глобалізації та деіндустріалізації у світовій економіці); порівняльний аналіз (для зіставлення деіндустріальних ефектів в економіках різних країн світу); абстрактно-логічний (для здійснення теоретичних узагальнень, формулювання висновків із проведеного дослідження); графічної візуалізації (для наочного представлення основних результатів проведених розрахунків і здійсненого аналізу); статистичні (при проведенні вимірювання явища деіндустріалізації в країнах світу та Україні); узагальнення (при визначенні стратегічних орієнтирів розвитку світової економіки в умовах світової фінансової кризи); систематизації (при формуванні інноваційно-технологічного вектора розвитку економік держав світу).

Джерелами нормативної, аналітичної і статистичної інформації слугували офіційні публікації та статистичні матеріали Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного Валютного Фонду, Світового Банку, Організації економічного і соціального розвитку, Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку, а також закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України та дослідження автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розвитку теоретико-методичних положень щодо обґрунтування позитивного і негативного впливів процесів деіндустріалізації на розвиток світової економіки в умовах фінансової кризи, виявленні основних трендів, закономірностей і макроекономічних ефектів та виробленні на цій основі пропозицій щодо формування інноваційної моделі трансформації промислового сектора України, зокрема:

удосконалено:

– понятійно-термінологічний апарат дослідження у частині застосування дуального підходу до визначення деіндустріалізації в контексті зростання економіки як наслідку структурних трансформацій та змін у структурі виробництва, яке може результуватися ефектами і позитивного, і негативного характеру. Такий підхід, на відміну від усталених, дозволяє розглядати деіндустріалізацію з урахуванням процесів глобалізаційної інтеграції та структурних передумов сучасних трансформацій світової економіки;

– трактування поняття «фінансова криза», яке, на відміну від наявних, розглянуто з позиції застосування трьох взаємодоповнюючих підходів до визначення: як переходу фінансово-економічної системи в якісно новий стан; як порушення рівноваги в існуючій системі; як зміни системи в напрямі до її оптимізації або знищення. Застосування комплексного підходу забезпечує системний розширений погляд на поняття, аргументуючи доцільність розгляду фінансової кризи не лише в контексті негативного впливу на соціально-економічний стан країн світу, а й як етапу у розвитку економічної системи, який передбачає усунення напруги та нерівноваги;

– науковий підхід до визначення взаємозв'язку і взаємовпливів процесів деіндустріалізації та глобалізації, що, на відміну від сформованих, акцентує на зміні умов міжнародної торгівлі в напрямі лібералізації та спрощенні поширення інновацій в умовах глобалізації, а також зростанні імовірності фінансових ризиків як

наслідків зовнішніх шоків; в контексті такого підходу обґрунтовано концептуальний базис формування світової та вітчизняної політики структурної модернізації промисловості. Встановлено, що структурна модернізація передбачає досягнення зростання економіки тієї чи іншої країни на основі підвищення продуктивності, технологічності, інноваційності виробничих процесів та ефективного використання ресурсного, людського і соціально-економічного потенціалу;

– науково-методичний підхід до виявлення залежності деіндустріалізації економіки від економічних факторів (частка високотехнологічного експорту країни; валовий капітал; рівень зайнятості населення у промисловості; частка доданої вартості у переробній промисловості, % ВВП; частка доданої вартості у промисловості та будівництві, % ВВП; темп зростання ВВП; загальна тривалість життя при народженні; рівень інфляції; індекс умов торгівлі; рівень безробіття), у якому, на відміну від існуючих, зроблено акцент на впливі конкретних факторів на економічні процеси з метою визначення характеру деіндустріалізації для груп країн (країн англо-американської групи, країн з високим рівнем доходів, постсоціалістичних країн, високотехнологічних країн Азії);

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування макроекономічних ефектів деіндустріалізації в умовах посткризового періоду та глобалізаційної інтеграції, до яких віднесено: перехід країн до нової структури цінностей, переміщення трудових ресурсів до сфери послуг; демасифікований характер суспільства та новий соціальний статус людини; зниження ролі традиційних соціальних конфліктів; економічні чинники як основну рушійну силу соціального прогресу. Такий підхід сприяє комплексному врахуванню особливостей розвитку постіндустріального суспільства для світової економіки та економік країн;

– емпіричні засади вимірювання явища деіндустріалізації у частині врахування критеріїв у взаємозв'язку з ефектами трудомісткості виробництва (вимірне внесок змін у трудомісткість виробництва до змін частки виробництва у загальній структурі зайнятості) і ефектом секторного зростання (вимірне зміни у частці виробництва у загальній доданій вартості до змін частки виробництва у загальній структурі зайнятості), що дозволяє врахувати особливості проявів явища деіндустріалізації в економіці;

– науково-прикладні розробки з визначенням стратегічних напрямів розвитку світової економіки в контексті нової індустріальної політики на засадах розумного зростання, стійкого всебічного розвитку та подолання деіндустріалізації, які спрямовані на забезпечення співпраці провідних науково-дослідних, освітніх та підприємницьких установ для акумулювання інноваційних ідей та їх реалізації; трансформацію ринку праці в напрямі підвищення досвіду та кваліфікації працівників у відповідності до вимог сучасної економіки; стимулювання освітніх та науково-дослідних установ до розвитку в конкретних напрямках у сфері інноваційних виробничих технологій; індивідуалізацію та адаптацію виробництва і продукції до різних умов, що сприяє росту та полярності виробництва спеціалізованих продуктів та послуг; об'єднання ланцюгів постачання продукції й інформаційних потоків у глобальні мережі;

– напрями трансформації промисловості в контексті формування ефективної державної політики розвитку промислового сектору на основі поєднання

інструментарію «горизонтальної» та «вертикальної» моделей в умовах світової фінансової кризи, зокрема: підвищення рівня технологічного оснащення виробничої бази промислових підприємств та їх завантаженості, модернізація та утворення нових високотехнологічних виробництв, розвиток галузей з потужним науково-технічним потенціалом.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що матеріали дослідження, викладені в дисертації, доведено до конкретних наукових положень і практичних рекомендацій.

Теоретико-методичні положення дисертаційного дослідження впроваджено у практичну діяльність Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації при реалізації заходів у рамках Стратегії розвитку Львівської області на період 2021–2027 рр. (довідка № 21/04-07/2020 від 09.07.2020 р.); ГО «Інститут міжнародних економічних досліджень» у рамках надання пропозицій Кабінету Міністрів України щодо питань виходу з фінансової кризи, яка склалася в умовах пандемії Covid-19 (довідка № 48 від 11.09.2020 р.) та Львівського регіонального відділення «Асоціації об'єднаних територіальних громад» при підготовці пропозицій Верховній раді України, Кабінету Міністрів України і Міністерству розвитку громад та територій щодо формування цілей Стратегії сталого розвитку України до 2030 року (довідка № 54 від 11.06.2020 р.).

Теоретичні результати дослідження використовуються у навчальному процесі Прикарпатського інституту імені Михайла Грушевського ПРАТ «ВНЗ Міжрегіональна академія управління персоналом» при викладанні курсів «Міжнародні економічні відносини», і «Управління змінами в глобальній економіці» (довідка № 135 від 07.09.2019 р) та Львівського національного університету імені Івана Франка під час проведення лекційних і практичних занять із навчальних дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний економічний аналіз» (довідка № 427-С від 29.01.2021 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові результати, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом самостійного дослідження автора.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи апробовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Моделювання соціально-економічних процесів: регіональні та галузеві аспекти» (12–13 травня 2016 р., м. Дрогобич); «Актуальні проблеми моделювання та управління соціально-економічними системами в умовах глобалізації» (11 травня 2018 р., м. Дрогобич); «Global aspects of world economy and international relations in conditions of economic instability» (19–20 квітня 2018 р., Czestochowa-Kryvyi Rih), «Актуальні проблеми сучасної науки» (8 травня 2019 р., м. Дрогобич); «Молодіжна наука у контексті суспільно-економічного розвитку країни» (22 листопада 2019 р., м. Черкаси); «Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки» (1 листопада 2019 р., м. Полтава).

Публікації. Основні наукові результати дисертації опубліковані автором у 15 наукових працях, у т.ч.: 8 статей – у наукових фахових виданнях України (з них 5 – у виданнях, включених до реєстру міжнародних наукометричних баз), 2 статті –

у наукових періодичних виданнях іншої держави (Польща), 5 публікацій – за матеріалами міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,0 друк. арк. Особисто автору належить 5,15 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (163 найменування на 15 сторінках) та 8 додатків на 14 сторінках. Робота містить 22 таблиці та 25 рисунків. Обсяг основного тексту становить 185 сторінок. Повний обсяг дисертації – 214 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади розвитку процесів деіндустріалізації у період світової фінансової кризи**» систематизовано структурні теорії економічного розвитку держав та узагальнено теоретичні підходи до визначення явища деіндустріалізації як процесу соціально-економічних змін розвитку економіки, виявлено і обґрунтовано проблеми взаємодії та взаємних впливів глобалізації і деіндустріалізації у світовій економіці, досліджено сучасні економічні кризи, а також визначено їх вплив на процеси деіндустріалізації у світі.

Узагальнення підходів до розкриття поняття «економічний розвиток» дало змогу встановити, що це не лише перехід економіки до наступного етапу, але й зміни, які включають кількісне зростання виробництва товарів і послуг, що виробляються впродовж певного періоду, та якісно нове виробництво із застосуванням інновацій і нових технологій. Таким чином, під економічним розвитком запропоновано розуміти багатовимірний процес, що включає реорганізацію та переорієнтацію соціально-економічної системи, адже, окрім змін у розмірах доходу та обсягах виробництва, економічний розвиток передбачає і зміни в інституційних, соціальних та економічних структурах держав.

Дослідження ретроспектив зміни структури економік країн світу на різних історичних етапах дало змогу встановити, що такі зміни є необхідною умовою переходу від застарілої традиційної економіки до сучасної.

Ураховуючи масштабність сучасних технологічних зрушень і всеохопний характер інноваційних процесів, які є основою структурних економічних змін у країнах з високим рівнем економічного розвитку, трансформації у структурі виробництва і ринків в інших країнах зумовлені впливом цінової політики, фінансових стимулів та нарощенням інвестицій, відтак є нестійкими і не характеризуються незворотністю процесів. Відтак аргументовано, що їх слід трактувати як структурні відхилення, оскільки вони не є проявом економічного розвитку, характеризуються як відхилення від норми і їх супроводжує економічний спад або криза. Таким чином, структурні трансформації економіки у країнах, що розвиваються, характеризуються відмінностями від моделей трансформації у країнах із постіндустріальною економікою.

Зважаючи на підхід до дослідження деіндустріалізації в контексті зростання економіки та змін у структурі виробництва, виділено «зрілу» та «передчасну» деіндустріалізацію. «Зріла» деіндустріалізація спостерігається у розвинених країнах з

високим технологічним рівнем, високою дохідністю та продуктивністю і полягає у зміщенні виробництва до високотехнологічного сектора під впливом науково-технічного прогресу; «передчасна» деіндустріалізація розглядається як систематичне знецінення капіталу в основних виробничих галузях у країні. Аргументовано, що в умовах сьогодення позитивними проявами деіндустріалізації є розвиток сервісної економіки, ноосферизація виробництва, перехід до неоекономіки і постекономічних форм організації суспільства, що характерне здебільшого для розвинених країн. Негативний аспект – загроза повернення до застарілих, архаїчних структур господарства у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідними формами економіки через низький рівень конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Серед причин деіндустріалізації у країнах, що розвиваються, виокремлено глобалізацію, яка підвищила ймовірність фінансово-економічних ризиків та збільшила просторову проникність і вплив зовнішніх шоків унаслідок посилення взаємозв'язків економік держав світу, створення та розвиток світового ринку товарів і послуг, фінансів, глобального інформаційного простору тощо. Констатовано, що результатом глобалізаційних процесів стала часткова втрата національними державами ролі центрів прийняття рішень та їх розвиток як елементів масштабної цілісної світогосподарської системи. Водночас у процесі проведених системних фундаментальних та практичних досліджень визначено соціально-гуманітарні, політичні, а також економічні (поглиблення міжнародного поділу праці, розширення виробничої кооперації, поширення інновацій, НТП, підвищення продуктивності праці, мобілізація фінансових ресурсів) переваги і недоліки (нестабільність світової економіки, посилення соціально-економічної диференціації, нерівномірність розподілу благ, посилення взаємовпливів економік різних держав), якими супроводжується процес глобалізації.

В роботі обґрунтовано існування взаємозв'язку між процесами глобалізації, деіндустріалізації та спричиненими ними фінансовими кризами, ризик виникнення та поширення яких суттєво підвищився в умовах соціально-економічного «взаємопроникнення» між країнами. Це вказує на те, що глобалізація та деіндустріалізація не є причинами кризових явищ у світовій економіці, натомість підвищують швидкість поширення і впливу таких криз.

У процесі систематизації наукових підходів до визначення кризи, фінансову кризу розглянуто з позиції застосування трьох взаємодоповнюваних підходів: як перехід фінансово-економічної системи у якісно новий стан; як порушення рівноваги в чинній системі; як зміну системи в напрямі до її оптимізації або знищення. Застосування комплексного підходу дає підставу розглядати фінансову кризу не лише в контексті негативного впливу на соціально-економічний стан країн світу, але і як етап у розвитку економічної системи, який передбачає усунення напруги та нерівноваги.

У другому розділі «**Оцінка впливу процесів деіндустріалізації на розвиток економік країн світу в період світової фінансової кризи**» досліджено проблеми вимірювання явища деіндустріалізації у країнах світу, проведено економічний аналіз деіндустріалізаційних процесів у внутрішньому виробництві та зовнішній торгівлі в Україні, а також оцінено вплив економічних ефектів деіндустріалізації на економічний розвиток країн світу.

Для вирішення поставлених завдань запропоновано методичний підхід до оцінювання деіндустріалізації економік світу, який ґрунтується на врахуванні сукупності показників (зокрема, частки високотехнологічного експорту країни, валового капіталу, рівня зайнятості населення у промисловості, темпу зростання ВВП, загальної тривалості життя при народженні, рівня інфляції, індексу умов торгівлі, рівня безробіття) та передбачає використання мультиплікативного підходу з обчисленням величин головних компонент для усіх показників.

Цей підхід використано для проведення порівняльної оцінки деіндустріалізації економік країн світу за період 1997–2017 рр. (рис. 1).

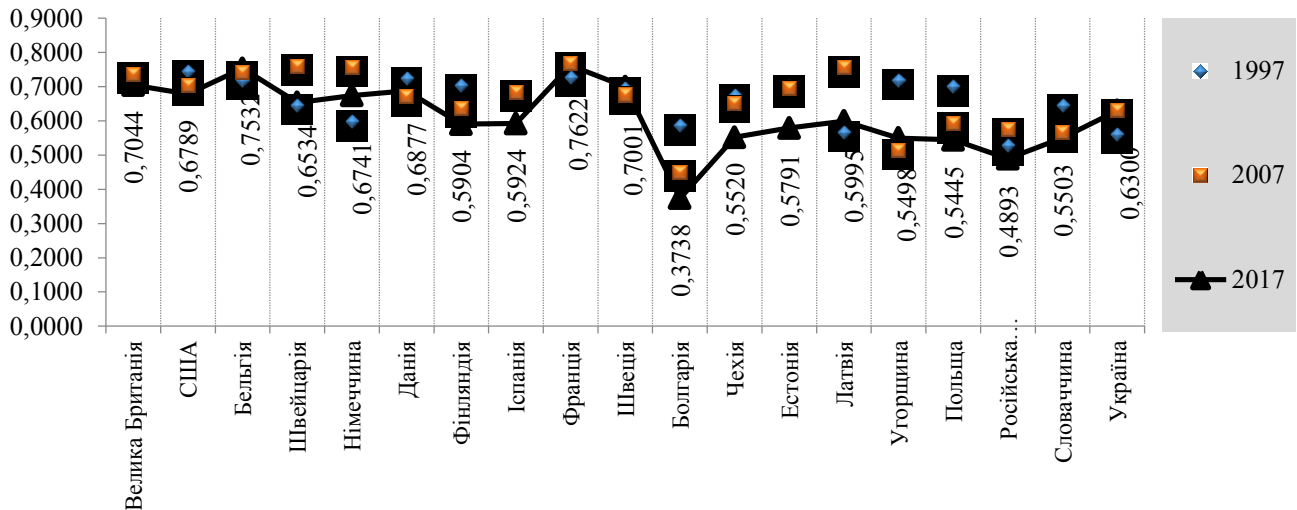

Рис. 1. Динаміка інтегрального індексу деіндустріалізації окремих країн світу 1997, 2007 і 2017 рр.*

* побудовано на основі авторських розрахунків та за матеріалами Світового Банку

Проведене дослідження дало підставу констатувати активізацію впродовж аналізованого періоду процесів деіндустріалізації у країнах з високим рівнем доходів (Велика Британія, США, Бельгія, Швейцарія, Німеччина, Данія, Франція), що вказує на завершення процесу соціальних та економічних змін у цих країнах та зниження активності індустриального виробництва. Натомість суттєве зниження інтегральних індексів спостерігалось у країнах Центрально-Східної Європи (Болгарія, Чехія, Естонія, Латвія, Угорщина), де докорінні зміни у співвідношенні сфер матеріального і нематеріального виробництва внаслідок глибокої структурної перебудови в економіці зумовлюють домінування сфери послуг або фінансово-кредитної сфери.

В Україні, на відміну від більшості аналізованих країн, спостерігаються зростання рівня деіндустріалізації та певна сталість цього процесу упродовж останнього десятиліття, на що, зокрема, і вказує аналіз динаміки базових темпів зростання ВВП до рівня 1990 р. (рис. 2).

Процеси деіндустріалізації у постсоціалістичних країнах супроводжувалися заміщенням складних, наукомістких виробництв сировинними із неминучим занепадом обробної промисловості. На це вказує і ретроспектива розвитку економіки України впродовж періоду незалежності, що дає змогу виявити чинники,

які характеризувалися негативними наслідками та стимулювали процеси «передчасної» деіндустріалізації.

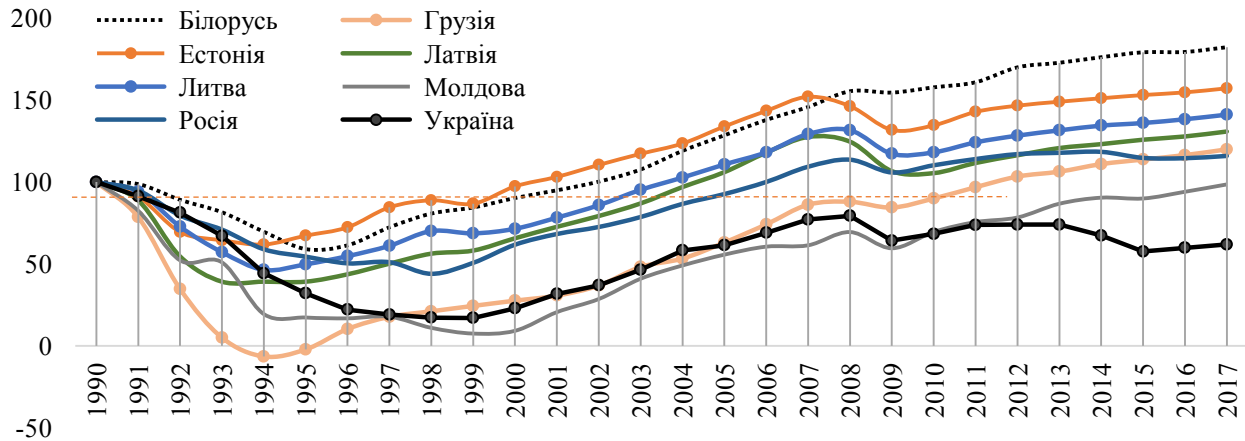

Рис. 2. Динаміка ВВП України та інших пострадянських країн за період 1990–2017 рр., % до показника 1990 р.*

**розраховано за матеріалами Державної служби статистики України*

У роботі доведено, що на забезпечення сталого розвитку України негативно вплинули три масштабні економічні кризи за період її незалежності: економічна криза 1991–2000 рр., коли глибина падіння економіки була однією з найбільших; криза 2008–2010 рр., що була викликана першою фазою глобальної світової фінансово-економічної кризи 2008–2010 рр.; соціально-економічна криза, що розпочалася у 2013 р., яка виникла внаслідок складного соціально-економічного та політичного становища в країні. Сумарні втрати, яких зазнала Україна в 2013–2016 рр., сукупно визначаються: падінням економіки – майже 30%; втратою території – 41,8 тис. кв. км (6,9%); втратою населення – біля 5 млн. осіб (12–13%).

У дисертації аргументовано, що означені процеси суттєво вилинули на розвиток промисловості, результувавшись: промисловою стагнацією, зміною технологічної структури та сповільненням технологічної трансформації промислового сектора, неефективним галузевим розподілом інвестиційних ресурсів з орієнтуванням на низькотехнологічні сфери, зниженням рівня продуктивності праці. Водночас процес деіндустріалізації в Україні супроводжувався ресурсорієнтованістю промисловості та «сировинізацією», тобто заміщенням складних, наукомістких, інноваційних виробництв сировинними із неминучим занепадом обробних галузей.

У третьому розділі «**Моделювання економічної політики в умовах деіндустріалізації**» визначено стратегічні орієнтири розвитку світової економіки в умовах подолання негативних наслідків деіндустріалізації, обґрунтовано напрями трансформації промислового сектора України в умовах виходу з кризи та розроблено пропозиції щодо удосконалення економічної політики в умовах деіндустріалізації.

З метою виявлення причинно-наслідкового зв'язку між деіндустріалізацією економіки і окремими економічними факторами розроблено методичний підхід та проведено кореляційно-регресійний аналіз у розрізі чотирьох груп країн (табл. 1).

Взаємозв'язок деіндустріалізації та економічних факторів в окремих групах країн *

Змінні	Стандартне відхилення	Коефіцієнт Кореляції	Коефіцієнт детермінації	t - критерій Стюдента, t(3)	Рівень значущості	Constant Y	Коефіцієнт нахилу (Y)	Constant X	Коефіцієнт нахилу (X)
Країни англо-американської групи									
EXPORT	0,101	0,696	0,485	5,820	0,000	-0,112	2,085	0,401	0,233
CAPIT	0,056	-0,003	0,000	-0,018	0,986	1,276	-0,005	0,729	-0,002
EMPL	0,051	0,607	0,368	4,577	0,000	0,658	0,918	0,196	0,401
MAN_IND	0,082	0,084	0,007	0,507	0,615	0,919	0,204	0,690	0,035
MANUF	0,037	0,353	0,125	2,262	0,030	1,028	0,385	0,304	0,324
GDP	0,159	0,646	0,418	5,083	0,000	-1,827	3,057	0,673	0,137
LIFE	0,008	-0,229	0,053	-1,413	0,166	1,936	-0,056	2,517	-0,944
INFL	0,181	0,321	0,103	2,031	0,050	-1,015	1,726	0,713	0,060
INDEX	0,014	0,478	0,228	3,264	0,002	1,862	0,191	-1,666	1,196
UNEMPL	0,099	-0,253	0,064	-1,571	0,125	1,294	-0,747	0,791	-0,086
Країни з високим рівнем доходів									
EXPORT	6,276	0,729	0,531	1,564	0,012	10,390	10,265	0,639	0,002
CAPIT	2,334	0,672	0,452	0,862	0,030	20,908	2,117	0,613	0,002
EMPL	3,925	0,036	0,001	0,436	0,664	23,247	1,802	0,649	0,001
MAN_IND	3,685	0,440	0,194	5,884	0,000	2,579	20,536	0,513	0,009
MANUF	3,426	0,401	0,161	5,257	0,000	12,905	17,402	0,440	0,009
GDP	2,221	0,236	0,056	2,911	0,004	-2,515	6,626	0,651	0,008
LIFE	1,766	-0,223	0,050	-2,743	0,007	83,474	-4,981	1,466	-0,010
INFL	1,117	0,037	0,001	0,447	0,656	1,097	0,526	0,663	0,003
INDEX	4,547	0,440	0,194	5,882	0,000	81,042	25,331	-0,082	0,008
UNEMPL	4,539	-0,361	0,130	-4,643	0,000	22,334	-20,735	0,720	-0,006
Постсоціалістичні країни									
EXPORT	0,224	0,261	0,068	2,954	0,004	0,616	0,586	0,443	0,117
CAPIT	0,083	-0,230	0,053	-2,579	0,011	1,461	-0,190	0,930	-0,278
EMPL	0,063	-0,712	0,507	-2,538	0,012	1,569	-0,143	1,089	-0,359
MAN_IND	0,101	-0,136	0,018	-1,492	0,138	1,273	-0,136	0,714	-0,135
MANUF	0,066	-0,207	0,043	-2,306	0,023	1,512	-0,137	1,002	-0,312
GDP	0,408	0,438	0,192	1,521	0,131	0,868	0,562	0,572	0,034
LIFE	0,019	0,743	0,552	0,588	0,558	1,861	0,010	0,019	0,286
INFL	0,642	-0,654	0,428	-1,702	0,091	1,031	-0,989	0,564	-0,024
INDEX	0,078	-0,188	0,035	-2,085	0,039	2,102	-0,146	1,040	-0,241
UNEMPL	0,157	0,135	0,018	1,484	0,140	0,815	0,211	0,473	0,086
Високотехнологічні країни Азії									
EXPORT	0,593	0,763	0,582	9,283	0,000	0,637	0,021	-3,951	27,737
CAPIT	0,066	-0,378	0,143	-3,212	0,002	1,453	-0,001	207,059	-123,184
EMPL	0,112	0,643	0,414	6,617	0,000	1,233	0,003	-133,257	123,660
MAN_IND	0,112	0,415	0,172	3,586	0,001	1,286	0,002	-75,219	79,575
MANUF	0,070	-0,012	0,000	-0,095	0,924	1,564	0,000	38,630	-3,743
GDP	0,200	0,171	0,029	1,368	0,176	0,676	0,002	19,344	18,447
LIFE	0,016	0,386	0,149	3,297	0,002	1,865	0,000	-948,742	523,680
INFL	0,452	-0,377	0,142	-3,203	0,002	0,781	-0,008	42,161	-17,982
INDEX	0,057	-0,401	0,161	-3,448	0,001	2,039	-0,001	336,454	-151,556
UNEMPL	0,242	0,484	0,234	4,351	0,000	0,155	0,005	18,426	43,021

* розраховано за допомогою програмного забезпечення Statistica 7 за даними Світового Банку

Акцентовано, що деіндустріалізацію слід розглядати як «похідний продукт» становлення інформаційного суспільства, що базується на знаннях, а світовій економіці притаманні такі особливості: стрімкий розвиток наукоємного сектора та ринку знань, прискорення комп'ютеризації суспільного життя й інформаційного простору; зростаюча капіталізація ринкової вартості компаній; людиноцентристська спрямованість державної політики.

Встановлено, що у країнах з високим рівнем доходів простежується зв'язок деіндустріалізації з факторами, які визначають високотехнологічні процеси й інноваційну діяльність, помірний вплив мають додана вартість у переробній промисловості, будівництві та індекс умов торгівлі; низьким впливом характеризуються частка зайнятого населення у промисловості і рівень інфляції.

Констатовано, що у контексті цих змін відбувається формування і запровадження нової індустріальної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для розвитку конкурентоздатної багатовекторної промислової основи на засадах розумного регулювання, конкуренції і стандартизації, формування сприятливого середовища для підприємницької діяльності, інтернаціоналізації середнього та малого підприємства і використання енергоефективних технологічних та виробничих методів. У цьому контексті виокремлено чотири моделі індустріалізації, за якими може розвиватися національна економіка: некроіндустріалізація (переважання галузей 3-4 -го укладів); традиційна індустріалізація (розвиток технологій 3-4 -го укладів відповідно до викликів сьогодення); постіндустріалізація (розвиток технологій 5 -го укладу); неоіндустріалізація (розвиток технологій 6 -го укладу).

Як результат проведених досліджень і розрахунків, встановлено, що країнам з помітним відставанням від лідерів економічного розвитку притаманний процес реіндустріалізації, спрямований на створення та розвиток галузей нового технологічного устрою (наноіндустрії, біоекономіки), технологічну модернізацію ключових у країні галузей оброблювальної промисловості та розвиток секторів мінерально-сировинного спрямування за рахунок їх технологічної модернізації.

Відповідно до обґрунтованих орієнтирів запропоновано інноваційну модель розвитку як інструмента трансформації економічної політики держави шляхом втілення концепції розумної спеціалізації та визначено напрями розвитку промисловості країн у контексті формування ефективної державної політики розвитку промислового сектора на основі поєднання інструментарію «горизонтальної» та «вертикальної» моделей (рис. 3).

Відтак, розвиток промислового сектору в Україні має базуватися на ефективній державній політиці, державно-приватному партнерстві та розвитку підприємницького сектору в напрямі формування оптимальної технологічної та галузевої структур.

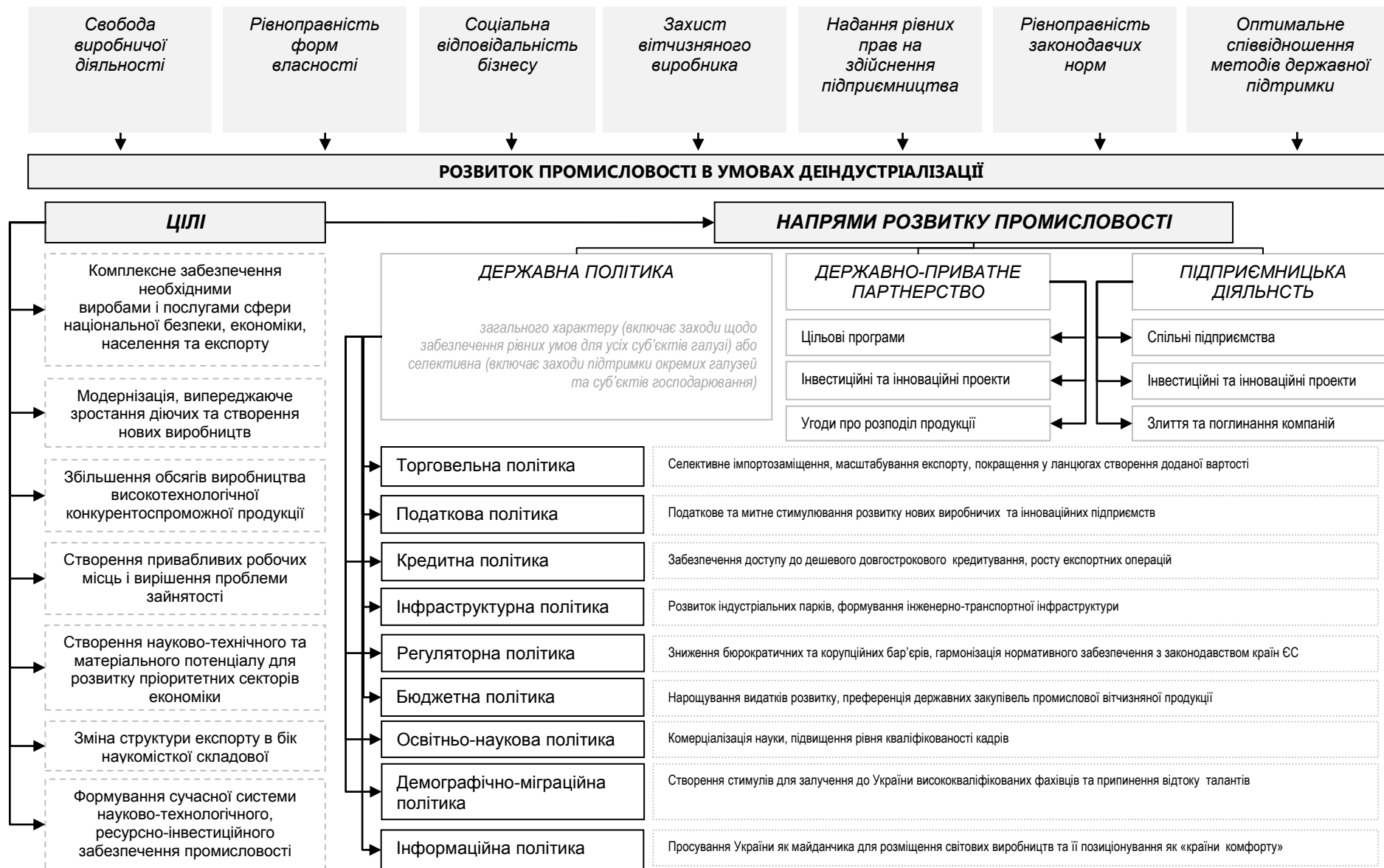

Рис. 3. Напрями розвитку промисловості в умовах деіндустріалізації

**сформовано автором*

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нове розв'язання важливої наукової проблеми, що полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні впливу процесів деіндустріалізації на розвиток економік країн світу та розроблення пропозицій щодо формування інноваційної моделі розвитку України в умовах виходу з кризи. Проведене дослідження дало підстави сформулювати низку висновків науково-теоретичного і практичного спрямування.

1. У дисертаційній роботі досліджено основні підходи щодо визначення економічної сутності поняття «деіндустріалізація». На основі аналізу основних підходів до ідентифікації структурних змін в економіці держав світу обґрунтовано доцільність дуального підходу до трактування поняття «деіндустріалізація», зокрема акцентовано на його визначенні з позиції наслідка структурних трансформацій і змін у структурі виробництва й аргументовано існування позитивних і негативних ефектів цього процесу. Деіндустріалізацію розглянуто в контексті процесів глобалізаційної інтеграції у світі та з урахуванням сучасних структурних теорій розвитку світової економіки. Встановлено, що характерною особливістю економік країн з високим рівнем розвитку в останні десятиліття є кардинальні зрушення як у структурі зайнятості, так і структурі валового внутрішнього продукту. Загальним явищем стало зменшення ролі промислового сектору та зростання значимості сфери послуг. Основними факторами, що обумовили структурні трансформації у країнах Європи, які призвели до деіндустріалізації, є зміни в структурі попиту та витрат споживачів, швидше зростання продуктивності праці у промисловості у порівнянні зі сферою послуг і як результат – переміщення робочих місць з промислового до сервісного сектору та перенесення виробництва у країни з дешевою робочою силою. Водночас, деіндустріалізація розглядається як тенденція, яка потребує коригування з метою підтримки розвитку промисловості, що тісно пов'язана з іншими секторами економіки і залишається важливим джерелом інноваційного поступу та економічного благополуччя.

2. У роботі доведено існування взаємозв'язку та взаємного впливу між процесами деіндустріалізації та глобалізації, зокрема обґрунтовано вплив лібералізації міжнародної торгівлі, пришвидшення поширення інновацій та фінансових і економічних шоків в умовах глобалізації на процеси деіндустріалізації. На основі проведеного дослідження встановлено, що структурна модернізація економіки країни у сучасних умовах має ґрунтуватися на підвищенні продуктивності та впровадженні інновацій у виробничі процеси.

3. Запропоновано комплексне трактування поняття «фінансова криза», яке розглянуто з позиції застосування трьох взаємодоповнюючих підходів до його визначення: як переходу фінансово-економічної системи в якісно новий стан; як порушення рівноваги в наявній системі; як зміни системи в напрямі до її оптимізації або знищення. Використання цих підходів забезпечує доцільність розгляду фінансової кризи не лише в контексті негативного впливу на соціально-економічний стан країн світу, а й як етап у розвитку економічної системи, що передбачає усунення напруги та нерівноваги. На основі дослідження вітчизняних та зарубіжних моделей регулювання структурних трансформацій обґрунтовано концептуальний

базис формування світової та вітчизняної політики структурної модернізації промисловості. Встановлено, що структурна модернізація передбачає досягнення зростання економіки тієї чи іншої країни на основі підвищення продуктивності, технологічності, інноваційності виробничих процесів та ефективного використання ресурсного, людського і соціально-економічного потенціалу. Визначено макроекономічні ефекти деіндустріалізації у контексті посткризового періоду і глобалізаційної інтеграції. До таких ефектів віднесено: перехід країн до нової структури цінностей, розвиток сфери послуг та, відповідно, переміщення трудових ресурсів до цієї сфери, новий соціальний статус людини, зниження ролі соціальних конфліктів, а також економічні чинники як основу соціального прогресу.

4. Доведено, що галузева структура як світової економіки загалом, так і економіки України зокрема постійно змінювалася. На початку ХХ ст. у формуванні суспільного продукту західних країн переважали природоексплуатаційні сфери діяльності (галузі первинної переробки природної сировини, сільське господарство); було покладено початок розвитку машинобудування. Далі, у середині ХХ ст., спостерігалось стрімке зниження питомої ваги сировинних галузей і сільського господарства в загальному обсязі виробленого ВВП і різке зростання частки сфери послуг. Перехід до постіндустріального суспільства в кінці ХХ ст. спричинив кардинальні зміни у галузевій структурі розвинених країн, що знайшло відображення в таких аспектах: у формуванні загального обсягу ВВП тривало скорочення частки сільського та лісового господарств, усіх видобувних галузей і важкої промисловості; одночасно спостерігалось зростання випереджальними темпами низки наукомістких галузей виробничої сфери. У цьому зв'язку розвинуто емпіричні засади вимірювання явища деіндустріалізації, зокрема щодо оцінки змін у трудомісткості виробництва та змін частки виробництва у загальній структурі зайнятості, впливу цих чинників на процеси економічного розвитку країн, а також змін у частці виробництва у загальній доданій вартості до змін частки виробництва у загальній структурі зайнятості. Пропоновану методику використано при врахуванні особливостей прояву деіндустріалізації у вітчизняній економіці.

5. Запропоновано науково-методичний підхід до виявлення залежності деіндустріалізації економіки від економічних факторів (частка високотехнологічного експорту країни; валовий капітал; рівень зайнятості населення у промисловості; частка доданої вартості у переробній промисловості, % ВВП; частка доданої вартості у промисловості та будівництві, % ВВП; темп зростання ВВП; загальна тривалість життя при народженні; рівень інфляції; індекс умов торгівлі; івень безробіття), у якому, на відміну від наявних, зроблено акцент на впливі конкретних факторів на економічні процеси з метою визначення характеру деіндустріалізації для окремих груп країн (країн англо-американської групи, країн з високим рівнем доходів, постсоціалістичних країни, високотехнологічних країн Азії).

6. У дисертації ідентифіковано ключові економічні фактори впливу на процеси деіндустріалізації у розрізі груп країн: для країн англо-американської групи та країн з високим рівнем доходів виявлено зв'язок деіндустріалізації з факторами, які визначають високотехнологічні процеси та інноваційну діяльність (частка високотехнологічного експорту країни; валовий капітал); для постсоціалістичних

країн – з рівнем інфляції, зайнятістю населення у промисловому секторі, часткою промисловості у ВВП, тривалістю життя; для країн Азії – з рівнем зайнятості населення у промисловості та часткою високотехнологічного експорту країни.

7. Упродовж останніх передкризових років у більшості розвинених країн побутувала думка, що майбутній розвиток економіки може бути забезпечений винятково за рахунок просування сфери послуг і фінансового сектора. Натомість промисловість і промислова політика найчастіше розглядались як певні анахронізми, які не потребують особливої уваги. Криза, яка розпочалася в США у 2008 р., вказала на неправомірність такого підходу. Крім того, економіки, орієнтовані переважно на фінансові ринки, виявилися значно вразливішими до кризових явищ, аніж ті, що характеризувались більшою часткою промисловості. Саме країни, які вчасно оптимізували власну структурну й промислову політику, показали найшвидші темпи виходу з кризи. Криза 2008 р. практично змінила сприйняття ролі промисловості в економіці, перетворивши її на найважливіший елемент сучасної інноваційно орієнтованої національної економіки, і спрямувала увагу більшості економічно сильних країн до розвитку промислового виробництва. У цьому зв'язку в дисертації сформовано науково-прикладні розробки з визначенням стратегічних напрямів розвитку світової економіки в контексті нової індустріальної політики на засадах розумного зростання та стійкого всебічного розвитку, спрямованих на забезпечення співпраці провідних науково-дослідних, освітніх та підприємницьких установ для акумулювання інноваційних ідей та їх реалізації; трансформацію ринку праці в напрямі підвищення досвіду і кваліфікації працівників відповідно до вимог сучасної економіки; стимулювання освітніх та науково-дослідних установ до розвитку в конкретних напрямках у сфері інноваційних виробничих технологій; індивідуалізацію й адаптацію виробництва та продукції до різних умов, що сприяє росту і полярності виробництва спеціалізованих продуктів та послуг; об'єднання ланцюгів постачання продукції й інформаційних потоків у глобальні мережі.

8. У роботі доведено, що сучасна промислова політика спрямована на підтримку конкурентоспроможності у відкритій світовій економіці, досягнення довгострокових стратегічних цілей економічного розвитку з використанням позитивних проявів глобалізації та індустріалізації. У посткризовий період відбулося чітке зміщення акцентів у механізмах державного регулювання розвитку промислової сфери. Ліберальний підхід, який називають горизонтальним, полягає у тому, що держава має обмежитися тим, щоб створювати загальні умови, сприятливі для ведення бізнесу (приймати необхідні закони і норми, підтримувати в належному стані інфраструктуру) і повністю відмовитися від адресної підтримки конкретних галузей чи підприємств. У дисертаційній роботі запропоновано стратегічні орієнтири розвитку світової економіки в контексті формування і запровадження в руслі модернізаційних процесів у сфері світового господарства нової індустріальної політики на засадах розумного зростання, стійкого та всебічного розвитку в контексті подолання деіндустріалізації та переходу до шостого технологічного укладу. Доведено необхідність співпраці провідних науково-дослідних, освітніх та підприємницьких установ для акумулювання ідей у сфері інноваційних виробничих технологій та їх реалізації; трансформації ринку праці в напрямі підвищення досвіду

і кваліфікації працівників відповідно до вимог сучасної економіки; індивідуалізації та адаптації виробництва і продукції до різних умов.

9. Аргументовано напрями розвитку промисловості у контексті формування ефективної державної політики розвитку промислового сектору на основі поєднання інструментарію «горизонтальної» та «вертикальної» моделей в умовах світової фінансової кризи. Визначено орієнтири, на основі яких має розвиватися промисловий сектор в Україні, а саме: врахування рівня розвитку промисловості в державі, її переваг та слабких сторін; важливість руху в одному напрямі з усім світом; спрямування системи державного управління на досягнення відповідної мети у розвитку промислового сектора за рахунок формування та реалізації політики у бюджетній, податковій, торговельній, інфраструктурній, кредитній, регуляторній, інформаційній, освітньо-науковій та демографічно-міграційній сферах.

Основні результати дослідження використовуються у діяльності Львівської обласної державної адміністрації, ГО «Інститут міжнародних економічних досліджень», Львівського регіонального відділення «Асоціації об'єднаних територіальних громад», а також у навчальному процесі Прикарпатського інституту імені Михайла Грушевського ПРАТ «ВНЗ Міжрегіональна академія управління персоналом» та Львівського національного університету імені Івана Франка.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Волошанська А. В. Теорії економічного розвитку держав та явище деіндустріалізації. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017, Вип. 4(10). С. 24–27 (0,5 д. а.).
2. Волошанська А. В., Квасній З. В. Розвиток сервісної економіки як прояв деіндустріалізації. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 3 (42). С. 19–21 (особистий внесок автора: обґрунтовано необхідність розвитку сервісної економіки як прояву деіндустріалізації) (0,2 д. а.).
3. Волошанська А. В. Аналіз впливу деіндустріалізації в період фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. на економічні процеси сьогодення. *Інтелект XXI*. 2017. № 6. С. 14–18 (0,5 д. а.).
4. Волошанська А. В. Проблеми вимірювання явища деіндустріалізації в країнах світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20. Ч. 1. С. 91–95 (0,4 д. а.).
5. Волошанська А. В. Вплив процесів деіндустріалізації на величину доданої вартості у країнах світу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 3 (65). С. 7–12 (0,6 д. а.).
6. Волошанська А. В., Квасній Л. Г. Переваги та недоліки процесів деіндустріалізації для світової економіки. *Наукові праці МАУП*. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 1 (57). С. 67–78 (особистий внесок автора: обґрунтовано переваги процесів деіндустріалізації для світової економіки) (0,45 д. а.).

7. Волошанська А. В. Орієнтири розвитку світової економіки в умовах подолання процесів деіндустріалізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. праць. 2019. Вип. 6 (140). С. 72–77 (0,6 д. а.).

8. Волошанська А. В. Інноваційна модель розвитку як інструмент трансформації економічної політики країни. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7744> (0,5 д. а.).

9. Voloshanska A. Decline in the knowledge intensity of manufacturing, and deindustrialization processes in Ukraine. *Peryodyk naukowy Akademii Polonijnej*. 2018. Vol. 26. № 1. S. 82–85 (0,4 д. а.).

10. Волошанська А. В. Макроекономічні ефекти деіндустріалізації в посткризовий період. *Nauka i studia*. 2018. № 12. С. 23–29 (0,6 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Волошанська А. В. Ознаки голландської хвороби як окремого випадку деіндустріалізації. *Моделювання соціально-економічних процесів: регіональні та галузеві аспекти* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 12–13 трав. 2016 р.). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. С. 134–137 (0,1 д. а.).

12. Волошанська А. В., Квасній Л. Г. Вплив деіндустріалізації на деструктивні тенденції у промисловості. *Актуальні проблеми моделювання та управління соціально-економічними системами в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 11 трав. 2018 р.). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2018. С. 78–80 (особистий внесок автора: обґрунтовано необхідність переорієнтації від деіндустріалізації економіки України до її сталого розвитку) (0,05 д. а.).

13. Волошанська А. В., Біленко Ю. І. Вплив нової промислово-інвестиційної політики на створення робочих місць. *Молодіжна наука у контексті суспільно-економічного розвитку країни*: матер. III Міжнар. учн.-студ. інтернет-конф. (м. Черкаси, 22 лист. 2019 р.). Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2019. С. 66–68 (особистий внесок автора: доведено взаємозв'язок між інвестиційним процесом та виробництвом і фінансуванням економічних процесів) (0,05 д. а.).

14. Волошанська А. В., Квасній Л. Г. Роль процесу деіндустріалізації у світовій економіці. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки* : матер. IV Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Полтава, 1 лист. 2019 р.). Полтава : РВВ ПДАА, 2019. С. 12–14 (особистий внесок автора: обґрунтовано особливості процесу деіндустріалізації у світовій економіці) (0,1 д. а.).

15. Voloshanska A. V., Kvasnii L. G. Problems of evaluation of a development industry. *Актуальні проблеми сучасної науки* : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. виклад. та студ. навч.-наук. інст. фізики, матем, екон. та інновац. технологій (м. Дрогобич, 8 трав. 2019 р.). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2019. С. 40–41 (особистий внесок автора: охарактеризовано зміни у структурі виробництва як процесу соціально-економічних змін, спричинених скороченням виробничих потужностей у промисловості країни або регіону) (0,08 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Волошанська А. В. Економічний аналіз процесів деіндустріалізації в умовах світової фінансової кризи. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Львівський національний університет імені Івана Франка, Західноукраїнський національний університет. Львів, 2020.

Дисертаційна робота присвячена теоретико-методичному обґрунтуванню впливу процесів деіндустріалізації на розвиток економік країн світу та розробленні пропозицій щодо формування інноваційної моделі розвитку України в умовах виходу з кризи. Науково систематизовано структурні теорії економічного розвитку держав та узагальнено теоретичні підходи до визначення явища деіндустріалізації як процесу соціально-економічних змін розвитку економіки, виявлено і обґрунтовано проблеми взаємодії та взаємних впливів глобалізації і деіндустріалізації у світовій економіці, досліджено сучасні економічні кризи, а також визначено їх вплив на процеси деіндустріалізації у світі. Обґрунтовано існування взаємозв'язку між процесами глобалізації, деіндустріалізації та спричиненими ними фінансовими кризами, ризик виникнення та поширення яких суттєво підвищився в умовах соціально-економічного «взаємопроникнення» між країнами. Досліджено проблеми вимірювання явища деіндустріалізації у країнах світу, проведено економічний аналіз деіндустріалізаційних процесів у внутрішньому виробництві та зовнішній торгівлі в Україні, а також оцінено вплив економічних ефектів деіндустріалізації на економічний розвиток країн світу. Визначено стратегічні орієнтири розвитку світової економіки в умовах подолання негативних наслідків деіндустріалізації, обґрунтовано напрями трансформації промислового сектора України в умовах виходу з кризи та розроблено пропозиції щодо удосконалення економічної політики країн в умовах деіндустріалізації.

Ключові слова: деіндустріалізація, світова економіка, світова фінансова криза, реіндустріалізація, глобалізація, економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

Волошанская А. В. Экономический анализ процессов деиндустриализации в условиях мирового финансового кризиса. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. Львовский национальный университет имени Ивана Франка. Западноукраинский национальный университет. Львов, 2020.

Диссертация посвящена теоретико-методическому обоснованию влияния процессов деиндустриализации на развитие экономик мира и разработке предложений по формированию инновационной модели развития Украины в условиях выхода из кризиса. Научно систематизированы структурные теории экономического развития государств и обобщены теоретические подходы к определению явления деиндустриализации как процесса социально-экономических

изменений в экономическом развитии, выявлены и обоснованы проблемы взаимодействия и взаимного влияния глобализации и деиндустриализации в мировой экономике, исследованы современные экономические кризисы, а также определено их влияние на процессы деиндустриализации в мире. Обосновано существование взаимосвязи между процессами глобализации, деиндустриализации и вызванными ими финансовыми кризисами, риск возникновения и распространения которых значительно возрос в условиях социально-экономической «взаимопроникновения» между странами. Исследованы проблемы измерения явления деиндустриализации в странах мира, проведен экономический анализ процессов деиндустриализации внутреннего производства и внешней торговли Украины, а также оценено влияние экономических последствий деиндустриализации на экономическое развитие стран мира. Определены стратегические ориентиры развития мировой экономики в контексте преодоления негативных последствий деиндустриализации, обоснованы направления трансформации промышленного сектора Украины в контексте кризиса и разработаны предложения по совершенствованию экономической политики стран в условиях деиндустриализации.

Ключевые слова: деиндустриализация, мировая экономика, мировой финансовый кризис, реиндустриализация, глобализация, экономическое развитие.

ANNOTATION

Voloshanska A. V. Economic analysis of deindustrialization processes in terms of the global financial crisis. Manuscript.

The dissertation upon completion of a scientific degree of the candidate of economic sciences under a speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. Ivan Franko National University of Lviv, Western Ukrainian National University. Lviv, 2020.

The dissertation is devoted to the theoretical and methodological substantiation of the influence of deindustrialization processes on the development of the world economy and the development of and development of proposals for the formation of an innovative model of Ukraine's development in the exit from the crisis. It systematizes theories of economic development of states and summarizes theoretical approaches to concept definition the phenomenon of deindustrialization as a process of social and economic changes in the process of economic development. The author identifies problems of interaction and mutual influence between globalization and deindustrialization in the global economy. Besides this, modern economic crises, together with their influence on the processes of deindustrialization, are analyzed. The dissertation describes the existence of the relationship between the globalization, deindustrialization and financial crises. The risk of occurrence of the latter has significantly increased in the present circumstances of increasingly growing social and economic "interconnections" between countries. The author researches problems of measuring the phenomenon of deindustrialization in the economies by conducting an economic analysis of deindustrialization processes in foreign trade and manufacturing in Ukraine, as well as the influence of economic effects of deindustrialization on economic development of the countries of the world. The before-

mentioned processes substantially impacted the industry development, resulting in industrial stagnation, changes in the technological structure and the slowdown of technological transformation of the industrial sector, inefficient sectoral distribution of investment resources with orientation to low-tech spheres, reducing the level of labour productivity. The emphasis shall be put on the deindustrialization as a “derivative” of a knowledge-based information society, which is characterized by the following: rapid development of the scientific sector and knowledge market, accelerating computerization of social life and information space, growing capitalization of the market value of companies. The study defines that in high-income countries the deindustrialization is connected with factors that determine high-tech processes and innovative activities, while the added value of manufacturing industry, construction and terms of trade index have a moderate influence, and the labour force of industry, as well as the inflation rate, demonstrate a low influence. These changes serve as a context for the formation and development of a new industrial policy aimed at creating conducive environment for the competitive multi-convector industry based on reasonable regulation, competition and standardization, enabling environment for entrepreneurial activity, internationalization of the average and small and medium-sized businesses, and the use of energy-effective technological and production techniques. In this regard, four models of industrialization are distinguished, such as: necroindustrialization (predominance of branches representing recession in the traditional technological transition cycles); traditional industrialization (development of mass production and consumer society in accordance with the challenges of the present), post-industrialization (development of the information age technologies), neoindustrialization (development of the newest emerging technologies). It is proven that certain countries with a significant lag behind the leaders of economic development undergo a process of reindustrialization aimed at creating and developing branches of a new technological transition system (e.g. robotics, nanoindustry, bioeconomics), technological modernization of the key industry in the country, and technological and scientific modernization of the commodities sector. In accordance with the described characteristics, the study suggests an innovative model of development as an instrument of state economic policy transformation to be carried out by implementing the concept of reasonable specialization. Besides this, the industrial development policy shall be developed based on the combination of both "horizontal" and "vertical" models. The author suggests strategic benchmarks of development of the economy in the context of overcoming negative effects of deindustrialization. In addition to that, the proposals for transformation of the industrial sector of Ukraine in the conditions of the crisis are developed.

Key words: deindustrialization, world economy, world financial crisis, reindustrialization, globalization, economic development.

Підписано до друку 6.04.2021 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А021-21. Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Університетська думка»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@wunu.edu.ua